

 Johdatus sovellussuunnitteluun

- Yleiskuva olioperustaisesta tietojärjestelmän ja erityisesti ohjelmiston kehittämisprosessista sekä siinä käytettävistä kuvaustekniikoista
- Pääperiaatteet käyttöliittymien suunnittelusta

 Johdatus sovellussuunnitteluun

- Sisältö
 - Johdanto
 - Ohjelmiston kehitysprosessi
 - Käyttötapaukset -UML
 - Olioiden ja luokkien kuvaaminen - UML
 - Olioyhteistyön kuvaaminen - UML
 - Oliomallinnus
 - Käyttöliittymän peruskomponentit
 - Käyttöliittymän suunnittelun perussääntöjä

 Johdatus sovellussuunnitteluun

- Luennot
 - MA 12-14, TO 16-18 AUDITORIO
 - Lehtori Harri Laine (laine@cs.helsinki.fi)
 - vastaanotot: ti 14-15 (B439), to 10-12 (B439)
- Koe
 - ti 12.12. klo 8-12 yliopiston päärakennus, sali 1 + joitain muita saleja ?
- Www-kotisivu
 - <http://www.cs.helsinki.fi/u/laine/jossu/s00/index.shtml>

 Kurssin suorittaminen

- Osasuorituksina koe ja harjoitukset.
 - Kokeesta saatava maksimipistemäärä on 50 pistettä. Kokeesta on saatava vähintään 25 pistettä.
 - Harjoituksista saatava maksimipistemäärä on 10 pistettä. Harjoitukset eivät ole pakolliset.
 - Arvostelu tulee perustumaan laitoksella yleisesti käytettyyn asteikkoon, jossa hyväksymisraja on 30 ja arvosanaväli on 3 pistettä. Pientä säätelyä asteikon suhteen voidaan tehdä.

 Oppimateriaali

- Pääasiallisena materiaalina on kurssin aikana tuotettava kalvo- ja monistemateriaali
 - tavoiteena on saada joko kalvo- tai monistemateriaali kurssimappiin (A413) ja kurssin www-kotisivulle (pdf-muodossa) ennen asiaa käsittelevää luentoa
 - Keväällä 00 valmistunutta monistetta löytyy monistemyynnistä, muutoksia tulee lähinnä asioiden käsittelyjärjestykseen
 - Käyttöliittymäosuuden Sari Laakson englanninkielinen materiaali korvattaneen suomenkielisellä - ehkä sisältökin hieman muuttuu.

 Oppimateriaali

- Lähdemateriaalia:
 - Harri Laine: *Johdatus sovellussuunnitteluun, Helsingin yliopisto, tietojenkäsittelytieteen laitos, 2000*
 - Sari Laakso: *Introduction to Application Design, User Interfaces, 1999*
 - Booch G., Rumbaugh J. and Jacobson I.: *The Unified Modeling Language User Guide, Addison-Wesley, 1998*
 - Preece J, et al: *Human-Computer Interaction, Addison-Wesley, 1994*

JSS Edellytykset

- Tällä kurssilla ei ohjelmoida, mutta kuitenkin edellytetään
 - Ohjelmoinnin perusteet
 - Olio-ohjelmoinnin peruskäsitteet (luokka, olio, palvelu)
 - Java-koodin välttävä lukutaito (muutamassa harjoituksessa)

JSS Informaatiojärjestelmä

Käyttäjillä esiintyy toiminnassaan ('työ' tehtäviinsään) tietotarpeita = tarpeita käsitellä tietoja

JSS Informaatiojärjestelmä

Tietojärjestelmät tarjoavat palveluita tietotarpeiden tyydyttämiseksi

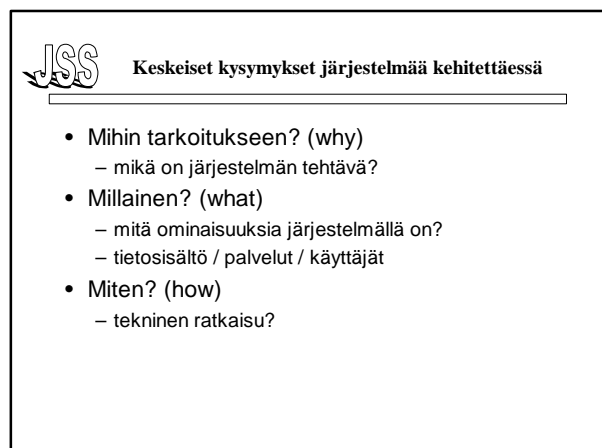
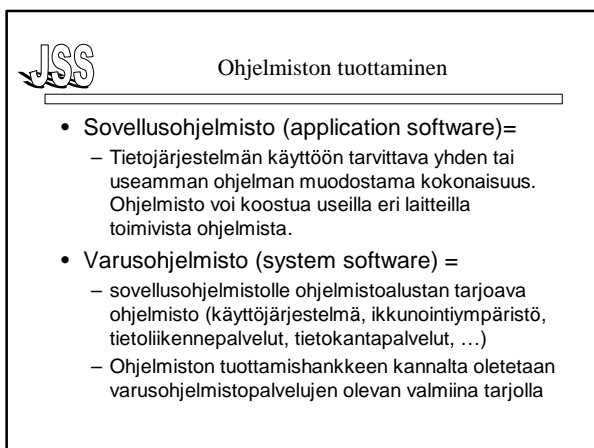
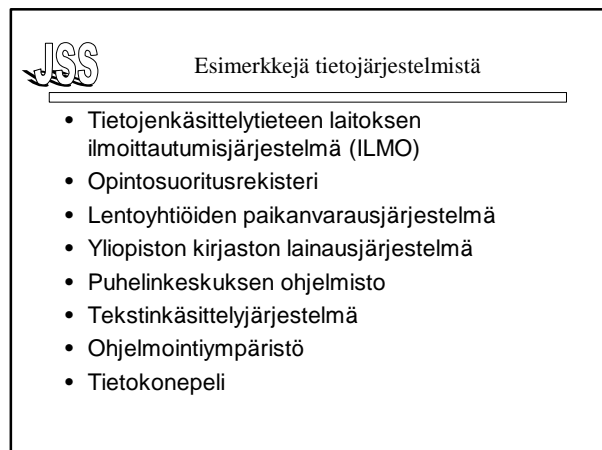
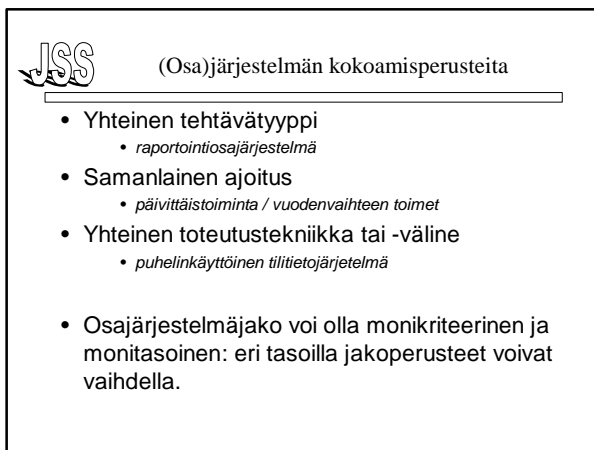
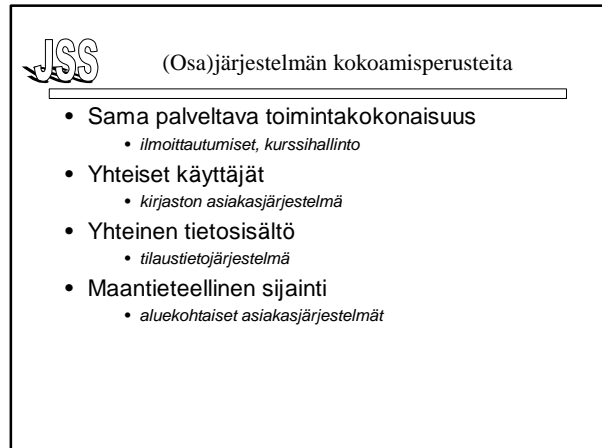
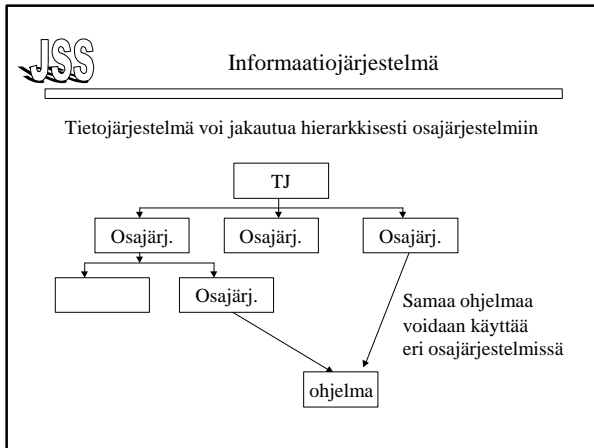
JSS Informaatiojärjestelmä

- Henkilö voi tarvita toiminnassaan useiden tietojärjestelmien palveluita
- Tietojärjestelmä on jollain perusteella muodostettu hallinnollinen kokonaisuus

JSS Informaatiojärjestelmä

Ohjelmisto koostuu yhdestä tai useammasta jollakin laitteisto- ja ohjelmistoalustalla toimivasta ohjelmasta

JSS Informaatiojärjestelmä

 Järjestelmän tarkoitus

- millaista toimintaa järjestelmällä pitäisi tukea
- mitä tietojenkäsittelytehtäviä järjestelmä avustaa / mahdollistaa
- ketkä suorittavat avustettavia tietojenkäsittelytehtäviä
- mitä hyötyä / kustannuksia järjestelmästä on
- millaisia ongelmia järjestelmällä halutaan poistaa

 Millainen järjestelmä

- keitä ovat järjestelmän käyttäjät
- mitä palveluja järjestelmä tarjoaa / kenelle
- millainen on järjestelmän tietosisältö
- millaisessa ympäristössä järjestelmä toimii
- millaista on järjestelmän käyttö

 Miten tehdään

- millainen on järjestelmän 'tietokannan' rakenne
- miten järjestelmää käytetään
- millainen käyttöliittymä järjestelmällä on
- millainen on ohjelmiston rakenne
- miten ohjelmiston osat ovat yhteydessä toisiinsa

 Järjestelmän elinkaari

- kartoitus
- määrittely
- suunnittelu
- toteutus (ohjelmointi ja testaus)
- käyttöönotto
- ylläpito

 Työmääriä

■ Kartoitus	3 %	9%
■ Määrittely	5 %	15%
■ Suunnittelu	7 %	20%
■ Koodaus	6 %	18%
■ Moduulitestaus	7 %	20%
■ Integrointi	6 %	18%
■ Ylläpito	67 %	

Schach S.R.: Software engineering, 2. ed., Aksen Associates, 1993.

 Kartoitus

- Tarkoitus
- Ongelmat
- Tavoitteet
- Yhteys toimintaan
- Kannattavuus

JSS **Kartoitus (feasibility study)**

- Lähtökohtana tilanneselvitys:
 - mikä on tilanne nyt
 - *millaisia ongelmia nykytilanteessa*
 - mitä odotetaan tulevaisuudessa
- Tavoitteiden asetus
 - Tilanneselvitysten perusteella asetetaan tavoitteet tulevalle järjestelmälle
 - tavoitteet tulevilta käyttäjiltä ja järjestelmään liittyviltä **sidosryhmiltä** (= taho, joka on jollain tavoin tekemisissä järjestelmän kanssa)

JSS **Kartoitus / tavoitteiden kohteita**

- Tietotarpeiden tyydytys
- Nykyjärjestelmän työnkulun muuttaminen tai muun nykyjärjestelmän ongelman poistaminen
- Uusien palvelujen kehittäminen
- Valvonnan kehittäminen (suojaus)
- Järjestelmän suorituskyky (käsittelymäärät, vasteajat)
- Kustannukset (seuranta, vähentäminen)
- Tehokkuuden parantaminen (käyttöaste)

JSS **Kartoitus / tavoitteiden asetus**

- Tavoitteet mahdollisimman täsmällisesti
 - selkeinä numeroina Esim. 'ilmoittautumiseen käytettävä aika on pudotettava 50 % nykyisestä' (Ei: 'ilmoittautumista on nopeutettava')
- Jos tavoitteet liittyvät uusiin palveluihin ja uusiin tietotarpeisiin, on nämä määriteltävä riittävän täsmällisesti.
- Tavoitteet tärkeysjärjestykseen
 - Joskus tavoitteet voivat olla jopa ristiriidassa keskenään

JSS **Määrittely (Requirements analysis)**

- Tavoitteiden pohjalta määritellään järjestelmän tavoitetilä
- Karkea suunnitelma järjestelmästä =
- miltä järjestelmä näyttää ulospäin
 - Ketkä järjestelmää käyttävät
 - Mitä palveluja järjestelmä tarjoaa käyttäjilleen
 - Mitä tietoja palvelut tarvitsevat
 - Puiteet järjestelmän toteutukselle (ympäristö, käyttöliittymä,...)

JSS **Määrittely (Requirements analysis)**

- Järjestelmä tehdään käyttäjille
- Järjestelmän pitää tarjota ne palvelut, joita käyttäjät haluavat
 - Nämä on siis saatava selville
 - Tietävätkö käyttäjät mitä he haluavat ?
 - Kyllä ja ei:
 - Kysyttävä: *Miksi ? Mihin aiot käyttää ?*
 - Esiteltävä vaihtoehtoja - Prototyypit

JSS **Määrittely / vaihtoehtoja**

- Kehitetään ratkaisuvaihtoehtoja
 - työnjako (ihminen/kone - palvelu/itsepalvelu)
 - työn muuttaminen <-> tarvittavat palvelut
 - mitä vaikuttaa kokonaisuuteen, jos asiat tehdään tietyllä tavoin
 - käsittelyperiaatteet (suorakäyttö/eräkäyttö)
 - käyttöliittymävaihtoehdot
 - teknisiä vaihtoehtoja, jotka täsmennetään suunnittelussa:
 - *tiedostoratkaisu (tiedostot/tietokanta)*
 - *hajautus (hajautettu/keskitetty)*
 - *laitteisto ja varusohjelmisto*
 - *syötteiden ja tulosteiden muoto*

JSS Määrittely / vaihtoehdoja

- Vain jotain tai joitain vaihtoehtoja lähdetään kehittämään eteenpäin, joten on valittava nämä vaihtoehdot
 - vaihtoehtoja on arvioitava
- Arviointi ?
 - Tarkastellaan vaihtoehdon vaikutusta
 - käyttäjiin
 - (liike)toimintaan
 - tavoitteiden saavuttamiseen
 - palveluiden saatavuuteen
 - Huom! vaihtoehdot esitettävä konkreettisesti

JSS Arvioinnissa kiinnitettävä huomiota

- järjestelmän **toimivuuteen**
 - saadaanko kaikki työt hoidettua määritellyllä ratkaisulla ?
 - onko toiminta järkevää ?
 - onko ratkaisu tehokas ?
- järjestelmän **toteutettavuuteen**
 - onko tarvittavat resurssit (henkilöstö, välineet) käytettävissä ?
 - osataanko tehdä (riittävän nopeasti) ?

JSS Arvioinnissa kiinnitettävä huomiota

- Edistääkö ratkaisu (liike)toimintaa ?
- Onko ratkaisu taloudellisesti kannattava ?
 - Taloudellisuuden selvittäminen: Kustannus-hyöty-analyysi

JSS Suunnittelu

- Suunnittelussa tarkennetaan määrittelyssä laadittua karkeaa suunnitelmaa. Tarkennus voi tapahtua monitasoisesti asteittain.
- Suunnittelun osa-alueita
 - käyttöliittymän suunnittelu
 - tietokannan suunnittelu
 - työkulkujen suunnittelu
 - laitteiston valinta
 - tietoliikenteen suunnittelu
 - ohjelmistosuunnittelu

JSS Tietojärjestelmän kuvaaminen

- Tietojärjestelmän kehittämiseen osallistuu yleensä useita henkilöitä
 - on tärkeää, että kehittäjät ymmärtävät toisiaan ja pystyvät tehokkaasti välittämään toisilleen tietoa kehitettävästä järjestelmästä
 - projektiin tulevan uuden henkilön pitäisi pystyä suhteellisen nopeasti muodostamaan kuva järjestelmästä

JSS Tietojärjestelmän kuvaaminen

- Tietojärjestelmät ovat usein laajoja ja pienehkötkin järjestelmät sisältävät runsaasti yksityiskohtia.
- Yksityiskohtat ovat tärkeitä joissakin tilanteissa, mutta niiden mukanaolo kuvauksessa häiritsee kokonaisuuden hahmotusta
- Tarvitaan siis eri tasoisia kuvauksia, yleiskuvauksista yksityiskohtaisiin kuvauksiin

 Tietojärjestelmän kuvaaminen

- Järjestelmän kuvaamiseen voidaan käyttää luonnollista kieltä (=suomea).
- Millaisia taloja mahtaisi syntyä, jos niiden suunnitelmat esitettäisiin luonnollisella kielellä?
 - Alenisivatko rakennuskustannukset
 - Saataisiinko paremmin asiakkaan tarpeita tyydyttäviä taloja

 Tietojärjestelmän kuvaaminen

- Talonrakennuksen kohdalla on vakiintunut ja jopa viranomaisten säätelmä kuvauskieli, jolla suunnitelmat (piirustukset) laaditaan.
- Tietojärjestelmien kohdalla tilanne on huonompi
 - Tietojärjestelmä on yleensä monimutkaisempi ja sen suunnitelma sisältää enemmän yksityiskohtia kuin talon suunnitelma
 - Tietojärjestelmien kuvauskieliä on esitetty erittäin runsaasti, mutta vakiintunutta rakennuspiirustusten tasoiseen kattavuuden yltävää tekniikkaa ei ole

 Tietojärjestelmän kuvaaminen

- Tietojärjestelmä on abstrakti tuote
- Talonrakennuksen kohdalla on eriytyneitä ammatteja, jotka tarvitsevat omat piirustuksensa. Tietojärjestelmien kohdalla eriytyneisyys on vähäisempää, samat ohjelmoijat käsittelevät kaikkia ohjelman aspekteja käyttöliittymästä tietokantaan
- Ei pystytä teoreettisesti osoittamaan, että jokin kuvaustekniikka olisi parempi kuin toinen
- On erilaisia kilpailevia käsityksiä siitä, millaisista rakennesista tietojärjestelmä muodostuu, näiden 'hyvyyttä' ei pystytä osoittamaan

 Olioperustainen kuvaaminen

- Tällä kurssilla tarkastellaan järjestelmän olioperustaista kuvaamista
- Olioperustaisuus on nykytrendi ohjelmistotuotannossa. Tulevaisuudessa ???
- Kuvausjärjestelmänä esitellään UML-(unified modeling language) kuvaustekniikka.
 - Tekniikkaan sisältyy graafisia kuvauskieliä ja se on saavuttamassa 'teollisuusstandardin' aseman (object management group:n OMG standardoima)
- UML ei ole kaikenkattava kuvausjärjestelmä.